

UNITAT 4 I UNITAT 8: CRISI DE LA RESTARUACIÓ(1898-1931)

1. LA CRISI DE 1898

Al 1879 mor el fundador de la Restauració: Cànovas del Castillo. A finals de segle, Espanya va viure una profunda crisi que va tenir com a detonants les guerres d'independència colonial a Cuba(1895-1898) i a les Filipines(1896-1898). L'origen del conflicte rau en la inadequada política colonial duta a terme pels partits dinàstics, que van bloquejar les reformes administratives i econòmiques, i en els interessos expansionistes dels Estats Units. La pèrdua de les darreres restes de l'imperi va generar greus repercussions.

1.1. Les guerres colonials

Cuba era la principals exportadors mundial de sucre i també de cafè i tabac, era explotada per **Espanya**, que monopolitzava el mercat colonial en benefici seu i en contra dels interessos illencs(els productes havien d'anar a Espanya i Cuba no podia comprar a altres països que no fos Espanya). Aquesta situació va afavorir el naixement d'un sentiment independentista entre els cubans, ja que van veure en la independència política l'única via per a la independència econòmica.

Durant la segona meitat del segle XX, els **Estats Units** havien augmentat els seus interessos a l'illa, ja que eren el principal receptor del sucre i havien invertit capital en la modernització del procés per obtenir-lo. Així doncs, van oferir el seu suport als sectors independentistes. La política repressiva davant de les autoritats espanyoles davant les reivindicacions autonomistes va afavorir l'esclat de diverses insurreccions(entre 1879-1885).

Al **1895** quan es va iniciar la definitiva guerra de la independència. Va ser liderada per **José Martí**, que va organitzar guerrilles que causaven greus danys a l'exèrcit espanyol, el qual va patir més baixes per les epidèmies(el seu principal enemic) i el clima que no pas per la lluita. Martí fundà al 1893 el Partit revolucionari cubà. L'èxit cubà va ser perquè era una revolta de guerrilles(petits grups de persones que atacaven per sorpresa i s'amagaven; mètode que l'exèrcit no estava acostumat), a més a més de les malalties.

Ni el intents de pacificació del militar Arsenio Martínez Campos, ni els mètodes del seu successor Valeriano Weyler, adreçats a exterminar els revolucionaris encara que es posés en perill la riquesa cubana, no van solucionar el conflicte.

El 1897 amb la mort de Cànovas, Sagasta va enviar-hi Ramón Blanco, que va decretar l'autonomia i una amnistia política, però massa tard ja que els Estats Units ja havien decidit d'intervenir-hi(amb l'excusa de l'explosió del *Maine*).

La guerra de Cuba dura tres anys. A finals del segle XIX, finalitza amb la pèrdua de les colònies més importants.

Quasi simultàniament, va esclatar una revolta a les **Filipines**(arxipèlag oblidat pel govern espanyol), amb els seus recursos naturals mal aprofitats i amb moviments independentistes. Al 1896, **José Rizal** encapçala un aixecament que juntament amb la societat Katipunan, fou reprimat durament i mor. **Polavieja** vol pactar la pau i negocia. Quan la negociació va permetre dominar la insurrecció, al 1897, els Estats Units van intervenir-hi pactant amb els rebels i atacant l'esquadra espanyola.

1.2. La intervenció dels Estats Units

La intervenció militar dels Estats Units tenia l'objectiu en la seva **política expansionista** i dels seus **interessos econòmics**, que estaven en perill amb la guerra. El seu govern va pressionar amb rapidesa l'espanyol perquè solucionés amb rapidesa en conflicte, fins hi tot proposant al 1898 la compra de Cuba. Aquesta proposta i la mediació diplomàtica per a evitar la seva intervenció van fracassar.

El pretext o l'excusa dels EUA per a declarar la guerra a Espanya fou la voladura del creuer nord-americà *Maine*, fondejat al port de l'Havana. El govern espanyol es va llençar a una guerra a la qual no estava preparat i nom'çes els federalistes i la premsa catalanista adoptaren posicions anticolonialistes.

La superioritat de les forces dels Estats Units va originar dos desastres navals per a Espanya que quedà desarmada:

1-el desastre de Cavite(Filipines) va derrotar la flota del Pacífic.

2-el desastre de Santiago de Cuba va derrotar l'esquadra de l'Atlàntic i fou seguit pel desembarcament nord-americà a Puerto Rico.

1.3. Conseqüències del conflicte

-Tractat de París→el conflicte va concloure al desembre de 1898, amb el amb el tractat de París, pel qual Puerto Rico, les Filipines i l'illa de Guam, es cediren als Estats Units. Cuba es converteix en una república independent sota el protectorat dels

EUA(amb la frustració dels líders independentistes que significà l'origen de l'actual socialisme en contra de l'imperialisme nord-americà. Cuba és ajudada per Rússia).

La pèrdua de l'imperi espanyol es va completar amb la venda de la resta de les Mariannes, de l'arxipèlag de les Carolines i de les illes Palau, a Alemanya(1899), fet que va confirmar el procés de redistribució colonial que s'estava duent a terme a favor de les grans potències. Espanya queda com un petit país sense rellevància internacional; només li quedaven alguns enclavaments a Àfrica.

-Pèrdues econòmiques→A Espanya, les pèrdues econòmiques van alterar les finances, la Hisenda pública i els preus, l'encariment dels quals va afectar les zones més humils de la societat. Aquestes també van haver de suportar les pèrdues humanes del conflicte, ja que les classes benestants es deslliuraven del servei militar mitjançant un pagament en metàl·lic.

-Crisi política→ El conflicte no va generar una crisi política immediata, però va col·laborar a la desintegració del règim, que començava a tenir problemes a causa dels nacionalismes perifèrics(especialment el català) i del moviment obrer. Aquesta oposició exigia una reforma profunda de l'administració de l'Estat i mostrava els límits del poder polític vigent.

-Crisi cultural→La pèrdua de l'imperi provocà una crisi cultural, de la qual van donar testimoni la Generació del 98(es refugien en la grandesa de l'Espanya anterior). També va sorgir una consciència crítica que exigia una profunda regeneració política, econòmica, social i ideològica de la vida espanyola, ja que Espanya havia quedat endarrerida. Es qüestionaven no tan sols els fonaments de la Restauració, sinó la identitat mateixa del país.

2. EL FRACÀS DE LA REGENERACIÓ DEL SISTEMA

En la darrera dècada del segle XX, el sistema de la Restauració havia mostrat feblesa, que es van fer més greus amb les derrotes colonials del 1898. La crisi per la pèrdua de Cuba, Filipines i Puerto Rico no va debilitar encara la monarquia, però va mostrar la necessitat de regenerar el sistema. Aquest, però, va continuar regint-se per la Constitució del 1876 i pel caciquisme, allunyada de la vida política de la major part de la societat. El fracàs del regeneracionisme i la força dels catalanistes i els obrers va provocar crisis que van contribuir a la fi del règim.

2.1. El <<desastre>> del 98 i el regeneracionisme

La pèrdua de les colònies no van causar ni una profunda crisi econòmica ni grans canvis polítics.

-En primer lloc, malgrat les pèrdues humanes i materials de la guerra, la tornada a la pàtria dels capitals en acabar el conflicte va representar una reactivació econòmica a Espanya, sobretot per a la indústria.

-En segon lloc, ningú no va assumir les responsabilitats de la derrota i es va intensificar el recel(malfiança) de l'exèrcit contra el poder civil, al qual va culpar del desastre. Però el sistema polític no va canviar ni la monarquia es va sentir perjudicada.

-De fet, la crisi de valors i el qüestionament de la Restauració s'havia iniciat abans del 98. La derrota colonial només va servir perquè la crítica sociopolítica s'estengués a un sector més gran de la societat, en el qual va sorgir un sentiment de crisi de la consciència nacional. Això es va reflectir la gran producció literària i artística anomenada la **GENERACIÓ DEL 98**→corrent intel·lectual pessimista que pren una consciència crítica que es refugia en una idea nostàlgica de Castella i en la grandesa de l'Espanya anterior, ja que presenten la imatge d'una Espanya estancada que no se'n surt i ho fan amb queixes i el desig de tornar a la glòria passada. Aquest corrent el formen:Unamuno, Azorón, Baroja, Machado... Aquest corrent no va veure ni el problemes econòmics ni socials d'Espanya, ni la manca d'una estructura moderna de l'estat.

-El corrent de pensament que va qüestionar els valors del sistema polític a la fi del segle fou el regeneracionisme, que va ser liderat per Joaquín Costa(l'obra més coneguda és *Oligarquía y Caciquismo*)→ Denunciava la incultura, la decadència de l'oligarquia i l'endarreriment socioeconòmic. Pretenia la creació d'un Estat modern a partir de la fi del caciquisme i la corrupció. Proposava incentivar l'educació(la solució era crear un poble capaç de decidir), l'europeïtzació(modernització), la descentralització i una activitat política hidràulica i agrària(repartiment igualitari

de les terres). Per a fer-ho, era necessària la mobilització de les classes mitjanes allunyades de l'oligarquia i del moviment obrer revolucionari. Aquestes classes(masses neutres) serien conduïdes per un líder fort(cirurgià de ferro). El regeneracionisme va influir en l'activitat política espanyola del primer terç del segle XX. En realitat, les propostes van tenir poca efectivitat pràctica ja que els intel·lectuals no varen saber encarrilar políticament els seus plantejaments reformistes,i els polítics van fer projectes que van ser rebutjats pel bloc dominant, a més de no reunir prou moviment social al seu voltant.

2.2.La crisi dels partits dinàstics- ALFONS XIII

Un dels principals factors que van alterar el funcionament del règim fou l'evolució dels partits dinàstics, ja que la manca de líders carismàtics, després de la desaparició de Cànovas(1897) i Sagasta(1903), va provocar una inestabilitat política. Aquesta es va intensificar amb l'arribada al tron d'Alfons XIII(1902-1931), que al contrari dels seus antecessors, va intervenir intensament en les decisions polítiques i recolzar l' intervencionisme militar. Tan els conservadors com els liberals, van veure la necessitat de regenerar el sistema perquè continués funcionant, però sense transformar radicalment l'estructura política.

-Governs regeneracionistes conservadors

Van tenir una gran iniciativa reformista. Van començar durant els darrers governs de la regència, dirigits per **Francisco Silvela** i el **general Polavieja**: van posar en marxa una legislació social van elaborar projectes per a la descentralització de l'Estat o van reformar la política pressupostària per tal de pal·liar(dissimular la importància)dels efectes de les pèrdues colonials. Però la major part de les reformes es van dur a terme durant el govern llarg d'**Antoni Maura**(1907-1909) que pretenia fer <<la revolució des de dalt>>→reformar el sistema per a poder-lo mantenir. Va intentar atreure les classes mitjanes per tal d'aconseguir un suport més ampli. Amb aquest objectiu, va proposar d'ampliar l'autonomia administrativa local i va aprovar la llei de la reforma electoral(1907). Aquests mesures no eliminaren el caciquisme sinó que accentuaren el frau electoral, per la qual cosa la majoria de la població es mantenia apartada de la vida política.

Malgrat tot, el seu intervencionisme econòmic i social va repercutir positivament en el desenvolupament del país. Va aprovar una legislació proteccionista i va reformar la marina(per tal de fomentar la producció nacional); a més, va potenciar la legislació social favorable a les classes mitjanes i baixes, amb la intenció de fer mitigar(fer – viu) el radicalisme obrer. Maura fou destituït després de la repressió que va exercir en els conflictes socials de 1909 a Bcn coneguts com la Setmana Tràgica, causats per la tramesa de tropes al Marroc caracteritzats per l'anticlericalisme.

-Governs regeneracionistes liberals

Els liberals(que governaren entre 1905-1907):

-van reduir les seves reformes a l'àmbit religiós, tot intentant imitar el paper de l'Església en la societat i la mentalitat de l'època(primeres escoles públiques). Això provocà la inestabilitat dins el mateix partit, ja que les seves bases socials eren majoritàriament conservadores o catòliques.

-l'**exèrcit**, descontent pel desastre colonial i preocupat més per l'auge electoral catalanista, va originar la primera crisi del regnat. Els militars agafen pes a la societat degut a la inestabilitat política i per la guerra del Marroc.

-el 25 de novembre de 1905, uns 300 militars van assaltar la redacció d'algunes publicacions catalanistes a Barcelona(fets del *Cu-cut!*). El govern liberal que temia el retorn dels militars al poder, va aprovar la Llei de Jurisdiccions(1906) amb la qual es permetia la intromissió militar en la vida política, ja que se sometien a la justícia militar els delictes contra la pàtria i l'exèrcit(constituïa un atemptat a la llibertat d'expressió i a la Consotitució).

-1910→ després de la destitució de Maura, els liberals intentaren fer un programa reformista liderat per **José Canalejas**. El seu programa polític va representar el darrer intent de regeneració institucional. Les reformes es van centrar en la qüestió religiosa: es va aprovar la Llei d'Associacions Religioses(1910), coneguda com la *ley del candado*, que va limitar la creació de nous ordres religiosos amb la intenció de frenar la influència de l'Església. També es van centrar en el projecte de les mancomunitats provincials que fou promogut pels catalanistes que amb l'objectiu que s'unissin algunes províncies per decidir el seu futur(fou aprovada al 1913 però aplicada al 1914).

Altres accions:

-també van democratitzar el servei militar, en fer-lo obligatori i eliminar les redempcions en metàl·lic.

-va liberalitzar l'ensenyament, enfrontant-se a l'Església.

-va abolir l'impost del consums

-va promoure la legislació social per tal de controlar el moviment obrer(reducció de la jornada laboral, prohibir treball nocturn, regulació del treball de la dona...)

-1912→Canalejas fou víctima d'un atemptat anarquista, i a partir d'aquí, es van iniciar greus disputes en el sistema dels partits dinàstics, que abandonaren les propostes regeneracionistes i van començar a qüestionar el seu pacífic; l'estabilitat començava a fallar i els mecanismes del sistema eren cada cop més inoperants.

-entre 1912-1923→hi va haver 18 governs, amb una mitjana de duració de cinc mesos.

-la primera guerra Mundial va acabar de complicar més la situació.

GUERRA DEL MARROC(1906-1925)

Espanya, després del desastre del 98, va dirigir les seves aspiracions colonials cap a Àfrica. Al 1920, l'exèrcit espanyol va iniciar una ofensiva al Marroc per estendre el seu domini en un territori difícil de controlar a causa dels pocs recursos de l'exèrcit i de les característiques del Rif(muntanyós, mal comunicat, poblat per diverses tribus...).

-En la **Conferència d'Algesires(1906)**→les principals potències van acordar repartiments colonials. La zona sud va ser per França i la zona nord per Espanya(la regió del Rif que significava via lliure per a l'explotació minera de la zona, però aviat es convertí en una àrea conflictiva que originà un gran desgast de recursos humans i econòmics, tal com va passar durant la Setmana Tràgica). Els marroquins de la zona es van resistir i una de les tribus berbers liderada per Abd el-Krim es va revoltar→revolta política contra només els espanyols ja que temien la poderosa legió francesa.

-L'operació va acabar amb la **derrota espanyola a Annual(1921)**→van morir dotze mil soldats, va desaparèixer nombros material militar i es van perdre les principals posicions al voltant de Melilla.

-El **desembarcament d'Alhucemas(1925)**→significa la rendició d'Abd el-Krim i l'ocupació territorial del Rif (1927). Va ser el primer desembarcament realitzat amb un exèrcit modern(legions voluntàries) i que porta carros de combat. La seva tàctica deixant-se envoltar i atacar a punts concrets era de Napoleó i Franco l'adopta.

La derrota va crear un clima de malestar en l'opinió pública espanyola, i va accentuar el descontentament envers el sistema i les crítiques republicanosocialistes contra els militars, polítics dinàstics i rei. Es va intensificar l'enfrontament entre el poder civil i el militar a causa de la creació d'una comissió de Congrés per delimitar les responsabilitats del desastre.

SETMANA TRÀGICA(1909)

Els fets que la varen provocar van ser la tramesa de reservistes a sufocar una rebel·lió de rifenys contraris a la construcció d'una línia de ferrocarril prop de Melilla(Barranco del Lobo)per defensar interessos econòmics. El govern de Maura tramet tres quintes de soldats de reserva(treballadors i pares de família). El 26 de juliol les tropes es mobilitzen ja que hi ha moviments de protesta al port de Barcelona contra la injustícia del reclutament, perquè els soldats de reserva s'oposaven a anar a una guerra en què es defensaven els interessos dels grups capitalistes que explotaven les mines del Rif. El 27 de juliol apareixen barricades de protesta i aquesta, pren un to antimilitar i anticlerical(ja que es repartien estampetes de sants per desitjar sort i bon viatge; les dones s'ho van prendre com a burla i es van revoltar). Aquesta protesta fou dominada per morts i ferits i fou seguida per una dura repressió indiscriminada que provoca el desprestigi nacional i internacional mitjançant la campanya *Maura, No!*El monarca destitueix el President.

1.3.L'oposició al sistema

Les propostes de renovació des de fora del sistema vingueren dels regionalistes, els republicans i el moviment obrer, però la seva poca representació a les Corts feia que tinguessin poca força.

Els regionalismes

-El més important en la política d'inicis del segle XX va ser el **catalanisme** representat per la **Lliga Regionalista(1901)** dominant fins al 1923. Aquest partit representant de la burgesia, va dubtar entre la col·laboració amb el règim en moment de perill social(1909 o 1917), i les propostes regeneracionistes(necessitat de modernitzar Espanya sense l'independentisme). El catalanisme obtingué un gran èxit electoral el 1907, que a canvi de donar suport al govern, va obtenir concessions com les lleis proteccionistes(1906) favorables per la burgesia industrial i la Mancomunitat de Catalunya(1914).

-El **basquisme** representat pel **Partit Nacionalista Basc** de Sabino Arana, tenia una orientació tradicionalista, catòlica i independentista que li havia restat suport social. A inicis del segle XX amb la mort d'Arana començà a sortir de l'aïllament, incorporant a la seva ideologia un liberalisme conservador. El PNB organitzà una campanya autonomista el 1917. Però malgrat l'èxit electoral de 1918, es van fer més intenses les diferències entre els partidaris provocant la seva escissió(1921).

La resta de regionalismes no van aconseguir èxits electorals a Galícia i a Astúries es reflectí en la constitució de Solidaritat Gallega(1907) i els primers plantejaments nacionalistes per part de la generació **Nos**(Teoria del Nacionalismo galego, de Vicente Risco el 1920).

-Al **País Valencià**, l'associació cultural València Nova(1907) proclamà algunes reivindicacions nacionalistes, que tingueren una mica més de transcendència el 1918 amb la constitució de la conservadora **Unió Valenciana**.

-A **Andalusia** s'inicià un corrent regionalista a partir de 1910 al voltant de Blas Infante.

El republicanisme

Va representar la oposició antimonàrquica més important. Proposava un reformisme politico-social que proposava la secularització(vida laica), l'ampliació de les bases socials del règim, les reformes socials i la instrucció pública. La base es trobava a les classes mitjanes urbanes. Del republicanisme històric només subsistia Nicolás Salmerón(va fundar la Unió Republicana el 1903 i va col·laborar en l'èxit electoral de la Solidaritat Catalana el 1907). El republicanisme de la nova creació estava dividit entre el Partit Reformista de Melquíades Álvarez(escassa implantació social) i el Partit Radical(Vasco Ibáñez a València i Alejandro Lerroux a Bcn). El programa del Partit Radical exigien agressiu anticlericalisme per identificar-lo amb un populisme d'esquerres. Aquesta posició li portà molt suport entre els sectors populars urbans. La pràctica d'aquesta tendència anomenada lerrouxista, restà influència al catalanisme i al moviment obrer.

El moviment obrer

No va tenir prou capacitat per a imposar canvis socials i polítics profunds.

- **El socialisme**→potencià el **PSOE** amb la finalitat de prendre el poder per a transformar la societat i abolir les classes socials. La seva branca sindical(**UGT**), va tenir una gran influència entre els treballadors, sobretot en els nuclis industrials d'Astúries, Madrid i el País Basc.

-**L'anarquisme**→va anar formant lligams amb el sindicalisme, participant primerament a Solidaritat Obrera(1907 a Catalunya) i creant després la **CNT**(Confederació nacional del treball-1910) que entenia el sindicalisme com un mitjà per a la transformació revolucionària de la societat mitjançant vagues. La CNT va ser la protagonista de bona part dels conflictes del període, com les vagues en defensa de millores salarials i per la disminució de la jornada laboral. Es va arrelar sobretot a Catalunya, el País Valencià i Andalusia(jornalers del camp).

2.LA CRISI GENERAL DE 1917

L'any 1917 esclatà un crisi militar, política i social que va fer descompondre la Restauració. Fou la conseqüència d'una situació inestable que es gestava des de 1913, provocada pel desprestigi dels partits dinàstics, i que es va intensificar amb l'impacte de la Primera guerra mundial.

2.1.Antecedents socioeconòmics i polítics

Un cop superada la crisi de la Setmana Tràgica, i pacificada temporalment la situació al Marroc, es van viure uns anys d'auge econòmic afavorit pel desenvolupament de la 1ra GM. Però aviat es van intensificar les tensions socials, mentre la crisi del sistema de torn ja que la societat demanava canvis en el sistema.

L'impacte de la Primera Guerra Mundial

Davant l'esclat de la guerra(1914-1918), Espanya va adoptar una posició oficial de **neutralitat**. Malgrat tot, l'opinió pública es va dividir entre els **aliadofils**(partidaris liberals i progressistes de França i Regne Unit) i els **germanòfils**(conservadors partidaris dels imperis centrals).La neutralitat va afavorir un cert auge econòmic a Espanya ja que les necessitats dels contendents europeus van provocar una gran demanda de productes agraris i industrials. L'augment de les exportacions va afavorir la proliferació de negocis especulatiu i va enriquir ràpidament els empresaris i intermediaris. La situació no fou tan favorable per les classes baixes que es van haver d'afrontar a l'auge de preus i a la manca de productes desviats a l'exportació. El deteriorament de la capacitat adquisitiva dels treballadors generà una conflictivitat social que va afectar al sistema.

La crisi del sistema de torn

-El 1913, el nomenament del conservador **Eduardo Dato** com a cap de govern, va originar la divisió dels seguidors de Maura. També els liberals es van dividir en faccions, encapçalades per Romanones, García Prieto i Santiago Alba. Això va provocar l'augment de la inestabilitat política i es trencava així el pacte d'alternança en el poder mantingut des de 1885.

-en l'època dels governs dèbils formats entre 1913-1917(sense majories i amb problemes interns), era freqüent el tancament periòdic de les Corts i l'aprovació de decrets per a poder governar. Aquesta situació va contribuir al desprestigi del sistema, que les oposicions volien reformar per tal de democratitzar-lo.

L'augment dels conflictes socials i el deteriorament de la vida política espanyola des de 1913 van desembocar a l'estiu de 1917, una crisi militar, política i social de conseqüències fatals per la pervivència de la monarquia constitucional.

L'exèrcit, un poder bàsic pel manteniment de la monarquia, va començar a qüestionar el sistema intervenint en la vida política (Mola, Goded, Franco... es presenten com a salvadors de la pàtria), a causa del malestar intern des de la derrota de 1898. Les causes foren diverses: la inestabilitat governamental; una nova llei que establia l'ascens per mèrits de la guerra, per la qual cosa només es beneficiava l'exèrcit del Marroc i es descriminaven les unitats peninsulars, i els baixos salaris, deteriorats per la inflació provocada per l'impacte de la guerra mundial. El malestar militar contra l'Estat va provocar la formació de **Juntes de Defensa** → associació sindical que defensava els interessos econòmics i professionals del cos. Aquestes pressionaren el poder civil, que les va legalitzar, i va provocar que la seva intervenció a la política fos cada vegada més gran.

2-La crisi política: l'Assemblea dels Parlamentaris

Com a resposta a la tensió existent, el govern d'Eduardo Dato va decretar la censura de premsa i la suspensió de les garanties constitucionals i de les Corts → es censuraven les crítiques socials i polítiques que perillessin la monarquia/anaven en "contra la salut del poble". Davant d'aquesta actitud autoritària i enmig de les protestes, **Francesc Cambó** (dirigent de la Lliga Regionalista) va convocar a Barcelona (juliol de 1917) una **Assemblea de Parlamentaris** (intent d'escissió política a la qual assistiren només l'oposició d'esquerres i alguns liberals). Això va originar un moviment civil que va exigir la convocatòria de Corts constituents (demanaven una nova constitució per solucionar els problemes del moment) i l'aplicació d'un programa reformista que tingués en compte la realitat plurinacional d'Espanya.

3-La crisi social: la vaga general revolucionària

La tensa situació social i la importància dels sindicats van afavorir la creació d'un comitè d'acció conjunt **CNT-UGT** (dos grups representants dels obrers i del camp s'uneixen per agafar força). Malgrat les diferències entre els socialistes (partidaris d'una democratització efectiva del règim) i els anarquistes (impulsors de la revolució social), va dur a les centrals sindicals a convocar una **vaga general revolucionària** (13 agost de 1917) per tal de reivindicar el canvi polític. La vaga es va estendre per les principals ciutats de Catalunya, el País Basc i Madrid (zones d'indústria), però no va tenir el suport de l'Assemblea de Parlamentaris (que defensava els interessos de la burgesia) i encara menys de la guàrdia civil i l'exèrcit que controlaven els vaguistes a part de la repressió que provocà 70 morts, 220 ferits i 2000 detinguts. El govern clausura el Congrés dels Diputats i a Barcelona es va reclamar una nova constitució, la desaparició del caciquisme i l'autonomia per Catalunya.

2.3.Després de la crisi: la fallida del sistema(1917-1923)

Dato, que havia tornat a formar el govern el 1917 a instàncies del rei, va aconseguir controlar la crisi d'aquell any. Fou recolzat per l'exèrcit (protagonisme creixent) i per la burgesia <<reformista>> de l'Assemblea de Parlamentaris (aliada amb l'oligarquia ja que temia el triomf d'una revolució social). Malgrat aquest suport, es va demostrar la incapacitat del règim per eixamplar les seves bases socials i obrir-se a la democràcia.

*El primer intent de democratitzar el sistema fou la creació de **governos de concentració** → eren executius formats per liberals, conservadors i membres de la Lliga Regionalista de Catalunya; proposats pel monarca després de la dimissió de Dato (octubre de 1917). Per primer cop es **trencava el bipartidisme**, però la unió de l'oligarquia liberalconservadora amb els regionalismes només era un intent del bloc dominant per mantenir el poder davant el perill revolucionari. Hi havia una certa fragilitat política i aquests governs dugueren a terme reformes com per exemple: el cas del que va presidir el liberal García Prieto que va intentar contentar l'exèrcit amb una pujada de salaris i ascensos per antiguitat; o el cas de Maura al 1918, que amb el regionalista Cambó com a ministre de Foment, va impulsar l'agricultura, les obres públiques, els ferrocarrils i la cultura.

*Davant el fracàs dels governos de concentració es va tornar al sistema del torn, però la incapacitat per aconseguir millores va restar eficaça a la gestió política. El **fracàs polític** d'aquest període és entre 1918-1923 (anys de pistolisme, autèntica guerra entre patrons i obrers) → hi va haver 13 governs; els militars forçaven canvis de govern segons els seus interessos, gràcies al suport del rei Alfons XIII (considerava l'exèrcit com un mitjà per mantenir el sistema). A més, els governs no van afrontar els problemes socials causats per les reivindicacions obreres i autonomistes. Això va provocar un clima de tensió i violència, agreujat per la guerra del Marroc, conduint cap a la fallida de la monarquia parlamentària.

*L'últim intent de salvar el sistema constitucional fou la creació d'un **govern de concentració** (presidit pel liberal García Prieto el 1922) que projectava reformar la Constitució, la hisenda, l'economia i la política marroquina.

L'exèrcit, convençut de la impossibilitat de **selectivitat** i de posar final al sistema de la Restauració amb un **cop militar** = presentant-se davant del rei i reclamant un canvi de direcció política en mans dels militars.

3.LA MANCOMUNITAT DE CATALUNYA(1914-1925)

Era una institució que agrupava les 4 diputacions provincials catalanes, constituïda el 6 d'abril de 1914. De fet, des de la fi del segle XIX hi havia hagut propostes per a formar una única diputació per Catalunya com a pas previ per l'autonomia, però no van reeixir.

-El 1911, la **Diputació de Barcelona**(presidida per **Enric Prat de la Riba**)va redactar un avantprojecte de Mancomunitat que fou presentat al govern liberal de José Canalejas. Tot i que va ser ben acollit, els tràmits burocràtics, l'oposició de partits espanyols antiautonomistes i esdeveniments polítics, van fer que l'aprovació fos difícil.

el rei signà el Decret de Mancomunitats Provincials). Només a Catalunya hi havia aquesta institució i **Prat de la Riba** n'era el 1r president(1914-1917)i el 2n va ser: **Josep Puig i Cadafalch** (1917-1924).

-La Mancomunitat perdurà fins a la Dictadura de PR(va reprimir durament el catalanisme); els primers temps es quedà sota el control del règim, però es va suprimir el 12 de març de 1925.

3.1.L'obra de la Mancomunitat

La Mancomunitat estava formada per tres institucions bàsiques(Presidència, Consell Permanent o Govern i Assemblea General). Va ser un gran èxit del catalanisme, però no donà autogovern, sinó que només permetia gestionar conjuntament les atribucions de les Diputacions. Les seves tasques eren:

- ❖ **La construcció d'infraestructures:** s'amplià la xarxa viària i ferroviària, i es millorà la xarxa telefònica.
- ❖ **L'assistència social:** unes de les institucions més emblemàtiques fou la Casa de Maternitat.
- ❖ **La reforma de l'administració local**(ajuntaments).
- ❖ **L'obra cultural**(tasca més perdurable): impulsà la recerca científica i la normalització del català; per això es crearen l'IEC, la Biblioteca de Catalunya, el Servei de Conservació i la Catalogació de Monuments.
- ❖ **La reforma educativa:** en els estudis primaris, secundaris i universitaris. L'objectiu era disminuir els nivells d'analfabetisme i dignificar l'escola, per tal de construir un país modern.

4.LA DICTADURA DE PRIMO DE RIVERA(1923-1930)

-El 13 de desembre de 1923, **Miguel Primo de Rivera**(capità general de Catalunya), va protagonitzar un cop d'Estat i va suspendre les garanties constitucionals(punt de marca la fi de la guerra del Marroc).

Els **motius** que s'utilitzaren per justificar el cop d'Estat foren: la violència social(comunisme), la radicalització del catalanisme(separatismes; amb l'objectiu de recuperar la internacionalitat espanyola), el descrèdit del sistema parlamentari, la inexistència d'una oposició polític eficaç... La situació empitjorà(també a causa del desastre d'Annual que afectà al mateix rei).

-El cop fou aprovat pel rei **Alfons XIII** i recolzat pels sectors conservadors, especialment la burgesia industrial(desitjava la pau social per aprofitar el clima d'auge econòmic dels anys 20). Així doncs, l'exèrcit va instaurar una **dictadura militar**.

-La dictadura **no** va ser un règim **feixista**: Primo de Rivera fa una dictadura tradicional amb l'objectiu de resoldre els problemes de l'Estat, sense un partit polític ni una ideologia concreta al darrere, sinó fortament condicionada per la personalitat del dictador. (Al 1921 es crearen dos feixismes (Alemanya i Itàlia)com a solució al captialisme que fracassava i a un comunisme que a Rússia havia provocat la pèrdua de riquesa als nobles. Eren seguits pels joves que creien que era el millor per combatre els problemes del país).

4.1.El directori militar(1923-1925)

Primo de Rivera va assumir tots els poders al capdavant d'un **directori militar** que va suspendre la Constitució, va dissoldre les Corts(conjunt de polítics que consideraven que els havien portat al desastre), va prohibir els partits polítics i va censurar la premsa. També va dissoldre les diputacions, mentre que els governs civil es cediren als militars i els alcaldes foren nomenats pel govern. Per tal de restablir l'**ordre social**, es va abolir les llibertats iniciant accions repressives contra el moviment obrer més radical(comunistes) i l'aplicació d'una dura política dels nacionalismes perifèrics, sobretot **anticatalanista**(supressió de la Mancomunitat i prohibició del català en públic).

S'inicia la solució del problema marroquí: desembarcament d'Alhucemas (1925) que provoca la rendició d'Abd el-Krim. Aquest fet va potenciar el sector africanista de l'exèrcit(Franco destaca ja que estava al capdavant de la legió).

4.2.El directori civil(1925-1930)

La victòria de l Marroc va consolidar el **poder personal** de Primo, que a més va aconseguir popularitat en restablir la pau social. Va intentar institucionalitzar la dictadura substituint el directori militar per un de **civil**(1925)→consell dirigit per Primo de Rivera i integrat per militars i membres la Unión Patriótica*. Inicià una política social i econòmica intervencionista basat en la favorable situació econòmica internacional que sostingué el règim fins al 1930. *UNIÓN PATRIÓTICA→partit format el 1924 que pretenia augmentar la confiança amb el poble i també ampliar les bases socials del règim. Només s'hi van unir els funcionaris, els membres de la milícia, els sindicats lliures i l'oligarquia local(cacics). Era l'únic partit legal.

La política econòmica

-L'Estat va orientar la seva política econòmica a fomentar les **obres públiques** i a crear grans **monopolis**, a més de practicar un proteccionisme aranzelari que afavoria els empresaris espanyols.

-es van millorar les xarxes de carreteres i ferrocarril i es crearen confederacions hidrogràfiques per potenciar el regadiu i l'electrificació. }L'augment de les obres públiques va afavorir a alguns sectors industrials.

-cal destacar la creació d'un monopoli telefònic fet per la Compañía Telefónica Nacional de España(1924) i la creació de la Compañía Arrendataria del Monopolio de Petróleos(CAMPESA) al 1927.

-Aquesta política fou espectacular a curt termini, però a llarg termini comportà una despesa pública que va desequilibrar la hisenda de l'Estat.

-L'absència de reformes estructurals en l'**agricultura** va mantenir el camp espanyol en un endarreriment.

La política social

-es va caracteritzar per la **repressió dels sindicats** més radicals(la CNT fou il·legalitzada, però no pas la UGT, que havia adoptat una actitud passiva davant el cop militar) i per un cert reformisme social que introduí algunes millores pels treballadors(assegurança per malaltia, habitatges protegits...).

-L'Estat va crear l'Organització Corporativa Nacional formada per obrers i patrons agrupats per oficis, l'objectiu del qual era regular les condicions laborals, controlar el moviment sindical i evitar els conflictes socials.

4.3.L'oposició al règim i la fi de la dictadura

Amb la il·legalització dels partits polítics, les primeres veus que anaren en contra de la dictadura provenien dels intel·lectuals(exiliats o desterrats amb absència de drets). Per exemple: Miguel de Unamuno. La universitat també estava en contra i creà la FUE(federació universitària escolar). L'oposició va anar creixent i des de 1925, va comprendre tots aquests sectors polítics:

-**Socialisme**: va dubtar entre aprofitar la tolerància que el règim ofería per influir en la política social, o oposar-se radicalment. La UGT va participar per aconseguir millores laborals i influència en les empreses.

-**L'anarquisme**: amb la CNT desarticulada, va constituir la **Federació Anarquista Ibèrica**(partidari de la violència).

-**El catalanisme**: es va radicalitzar i decantar cap a l'esquerra. Protagonitzà algunes accions com l'intent d'incursió armada des de Prats de Molló(1926) per Francesc Macià al capdavant del partit i independentista Estat català.

-**Els republicans**: dividits, fundaren l'Aliança Republicana(1926)i amb els socialistes, es van adherir al món acadèmic(estudiants i alguns de l'exèrcit).

En aquest clima de malestar, el rei Alfons XIII(preocupat perquè la opinió pública identificava la monarquia amb la dictadura) va retirar el seu suport a Primo de Rivera. El dictador dimití el 28 de gener de 1930. Fou substituït per un govern presidit per **Dámaso Berenguer**(*dictablanda*). Amb aquest govern, el rei pretenia retornar a la Restauració, restituint la constitució de 1876 i convocant eleccions; el canvi de sistema era inevitable.